

Onderwerpen uit de Westzaanse geschiedenis

Verlanding

Staatsbosbeheer zorgde behalve voor de toegankelijkheid ook voor natuurontwikkeling. Allerlei historische vormen van 'verlanding' werden zichtbaar gemaakt. Sommige weilanden langs de Nauernasche vaart en in het Guisveld verdwenen doelbewust onder water. Ze waren voorbestemd om een nieuw moeras te vormen met de bijbehorende flora en fauna. Een klein gebied in het Euverenweggebied werd in het bijzonder ingericht voor het tonen van de 'veenmos-rietverlanding'. Elke verlanding begint als moeras. Op jonge verlandingen groeit daarbij vooral veenmos. Ze zijn dan ongeveer vijftien jaar oud. Vervolgens ontstaat veenmos-rietland, vijftien tot zeventig jaar oud. Een oude verlanding, minstens zeventig jaar oud, bestaat uit een dikke laag haarmos met daarop berken. Rond Westzaan was wel het jonge stadium (veenmos) en het oudste stadium (berken) aanwezig. De tussenvorm (veenmos-rietland) was in de loop der eeuwen echter zo goed als verdwenen. Dat werd nu aanschouwelijk gemaakt.

Het Westzijderveld.

Staatsbosbeheer zorgde behalve voor de toegankelijkheid ook voor natuurontwikkeling. Allerlei historische vormen van 'verlanding' werden zichtbaar gemaakt. Sommige weilanden langs de Nauernasche vaart en in het Guisveld verdwenen doelbewust onder water. Ze waren voorbestemd om een nieuw moeras te vormen met de bijbehorende flora en fauna. Een klein gebied in het Euverenweggebied werd in het bijzonder ingericht voor het tonen van de 'veenmos-rietverlanding'. Elke verlanding begint als moeras. Op jonge verlandingen groeit daarbij vooral veenmos. Ze zijn dan ongeveer vijftien jaar oud. Vervolgens ontstaat veenmos-rietland, vijftien tot zeventig jaar oud. Een oude verlanding, minstens zeventig jaar oud, bestaat uit een dikke laag haarmos met daarop berken.

Rond Westzaan was wel het jonge stadium (veenmos) en het oudste stadium (berken) aanwezig. De tussenvorm (veenmos-rietland) was in de loop der eeuwen echter zo goed als verdwenen. Dat werd nu aanschouwelijk gemaakt.

Verbrakking?

Voor het natuurbeheer werd ook nog gedacht aan het inlaten van brak water. Een pijpleiding vanuit het Noordzeekanaal zou het brakke water moeten aanvoeren. In het noorden van de polder kon dan een brakwatermoeras ontstaan. Het brakke water zou zich vervolgens naar het zuiden verspreiden en tenslotte bij de Westzanerdijk weer worden weggepompt.

Veel geestdrift bracht het brakwaterplan niet teweeg. De veehouders waren er niet mee ingenomen. Het brakke water was ongeschikt als drinken voor de koeien. Oudere Zaanse herinnerden zich bovendien nog de inheemse malariamug. Die

had zich in het brakke polderwater eeuwenlang uitstekend thuis gevoeld. Pas na de aanleg van de Afsluitdijk was hij verdwenen. Het waren vooral echter de kosten die het hele plan voorlopig op de lange baan schoven.

Valuta voor Veen

Financieel wel aantrekkelijk was een plan dat in 2021 in werking trad. Het 'Valuta voor Veen'-projectplan voor het Westzijderveld, opgesteld door de Natuur- en milieufederatie Noord-Holland en Staatsbosbeheer, speelde in op de snelle prijsstijging van de CO₂-rechten. CO₂-rechten waren ook te verdienen door verhoging van de grondwaterstand. Die zou immers leiden tot een geringere oxidatie van het veen. Iedere ton CO₂-uitstoot die zo kon worden uitgespaard, leverde een verhandelbaar CO₂-certificaat op. Bij een oppervlakte van 20 hectare verwachtte Staatsbosbeheer uiteindelijk in 10 jaar 600 certificaten te verdienen.

Boerderij aan de Middel.

Agrarische landinrichting

Het zuiver agrarische gebruik van de weilanden nam intussen steeds verder af. De laatste Westzaanse gemeenteraad was over de mogelijkheden nog vrij gunstig gestemd geweest. In de loop van de jaren werd het boeren op de versnipperde weilanden echter steeds moeilijker. In 1997 volgde

door WILLEM TIP/deel 72
beeld: Digitale Beeldbank

Luchtfoto van deel van Westzaan-Noord.

daarom een landinrichtingsplan dat de beroepsveeteelt voor de komende dertig jaar wilde veiligstellen. Tegelijkertijd zouden het natuurbehoud en de recreatie worden gediend. Waar mogelijk werd het de veehouderij gemakkelijker gemaakt door verhoging van kades, het bijeentrekken van weilanden en baggerwerk (1999). Ook werden de natuurlijke rietoevers hersteld. Andere oevers kregen bescherming met dammen en beschoeiingen. Voor de stoffering van het landschap zorgde een aantal nieuwgebouwde houten watermolentjes (2001) (Landinrichting, 1996).

Zeventig monumenten

In 2020 herbergde Westzaan ongeveer 70 beschermde monumenten, kerken, molens, woonhuizen, boerderijen, pannenkapbergen. Daarvan waren er 54 rijksmonument. Om zover te komen had het dorp sinds de wederopbouwtijd wel een lange weg afgelegd. In de jaren '60 leek maar één weg open te staan: die van sloop en nieuwbouw. Er was verzet, maar pas in de allerlaatste Westzaanse raadsvergaderingen was de omkeer ook naar buiten toe zichtbaar geworden. In de volgende jaren was het nieuwe beleid overeind gebleven. Westzaan kreeg de kans om te veranderen van een verkommerd industriedorp in een aantrekkelijk monumentendorp. De historische houtbouw, op steeds meer plaatsen aangevuld met passende nieuwbouw, leverde een beeld op dat tijdens de wederopbouw ondenkbaar was geweest. Een Zaanse Schans werd het niet. Er kwamen geen drommen kijkers langs. Daarvoor lag Westzaan toch te ver van de toeristische hoofdstroom, die zich dagelijks voortbewoog van Amsterdam naar de Zaanse Schans en Volendam.

De Kerkbuurt.